

Unges utvikling - kan kvaliteten på de nærmeste relasjonene påvirke deres psykiske helse?

The Journal of Youth Voices in Education:
Methods Theory Practice
Copyright©2019
University of Cumbria
Vol 1(2) pages 52-58

Silje Bjørklund Grøterud

Abstract

In this article the main focus is on youth and their relationships to their closest peers, parents and relationships outside school, and how these relationships may influence their development. Studies has shown that strong relationships can act as a protective factor while weak relationships can be seen as a risk factor in the development of young people. This article is based on Bronfenbrenners theory about ecological systems. I have used interviews of three young people, who are at risk or have dropped out of school, as they are talking about their relationships to their closest peers, parents and relationships outside of the school. The article is written as a part of the Erasmus+ project Marginalization and Co-created Education (MaCE). The interviews have been conducted through an indirect interview approach giving the young people opportunity to share their life stories. The findings are that these young people have weak to extremely weak relations to their closest peers, parents and friends outside school and express that they felt lonely and/or have mental challenges. This article will represent their stories.

Keywords

Bronfenbrenner; close relations; indirect approach; mental health; friendship; family relations.

Sammendrag

I denne artikkelen er det satt fokus på ungdommers nære omgangskrets. Det vil si de relasjonene de har til venner, familie og utenfor skolen, og hvordan disse relasjonene påvirker deres utvikling. Gode relasjoner kan fungere som en beskyttende faktor, mens utfordrende relasjonsforbindelser kan opptre som en risikofaktor i unges liv. Denne artikkelen har sitt utgangspunkt i Bronfenbrenners økologiske utviklingsmodell med hovedvekt på mikrosystemet. Det er videre brukt tre intervjuer av unge hvor de har snakket om hva slags relasjoner de har til jevnaldrende, foreldre og til venner på skolen. Artikkelen er skrevet som en del av Erasmus+ I forskningsprosjekt Marginalization and Co-created Education (MaCE). I alle intervjuene er det brukt en indirekte intervjumetode. Felles for disse ungdommene er at de har utfordrende eller meget utfordrende relasjoner til sin nærmeste omgangskrets og to av de tre intervjuede forteller at de opplever ensomhet og/eller psykiske vansker.

Nøkkelord

Bronfenbrenner, nære relasjoner, indirekte tilnærming, psykisk helse, vennskap, familierelasjoner

Innledning

Ifølge forskning er det mange barn og unge i Norge som vokser opp med risikofaktorer rundt seg, som normalt reduserer muligheten til å utvikle seg aldersadekvat. Disse klarer å skape et liv for seg selv, hvor de som unge voksne utvikler seg positivt til tross for at disse risikofaktorene har vært tilstede. Relasjoner er noe av det som karakteriseres i denne sammenhengen som beskyttelses- eller risiko-faktorer, som finnes i menneskets omgangskrets og oppvekst (Kvello, 2018).

Relasjoner er et vidt begrep og kan favne mye, men i denne artikkelen vektlegges de unges nærmeste relasjoner og hva slags påvirkning disse relasjonene kan ha for de unges psykiske utvikling og deres selvopplevde følelse av psykisk helse. Trygge gode relasjoner er viktig for den menneskelige utvikling og

Citation

Bjørklund Grøterud, S. (2019) 'Unges utvikling - kan kvaliteten på de nærmeste relasjonene påvirke deres psykiske helse?' *The Journal of Youth Voices in Education: Methods Theory Practice*, 1(2), pp. 52-58.

spiller en svært viktig rolle for evnen til tilknytning og for å utvikle en god sosial kompetanse (Nordahl & Drugli, 2016). Relasjoner kan opptre som en beskyttende faktor mot livets vanskeligheter, likeledes vil negative relasjoner eller fravær av positive relasjoner, fungere som en risikofaktor for skjev utvikling og psykiske vansker (Andersen og Dæhlen, 2017). Ifølge en rapport utarbeidet av NOVA i 2017 vil svake relasjoner til venner, skole og/eller familie kunne ha konsekvenser for den unges liv. Rapporten konkluderer med at bare en svak relasjonsforbindelse øker risikoen for blant annet dårlig selvbilde og forverret helsesituasjon. De med en eller flere dårlige relasjonsfordindelser er oftere i kontakt med helsevesen som helsesøster og lege eller psykolog, og de er mer utsatt for mobbing, kriminalitet og rusmiddelmisbruk. Videre opplyser over 20% av disse ungdommene å ha et negativt syn på fremtiden. Risikoen øker betraktelig med antall svake relasjonsforbindelser i mikrosystemet (Andersen og Dæhlen, 2017). Bronfenbrenners (2009) økologiske utviklingsmodell underbygger dette resultatet ved å illustrere hvordan vi som individer utvikler oss i samspill med omgivelsene. Om miljøet i og rundt individet ikke er velfungerende kan dette føre til skjev utvikling i form av psykiske problemer og ensomhet.

Artikkelen tar utgangspunkt i en kvalitativ studie og tar for seg relasjonens påvirkning for den unges utvikling, og om relasjonshistorikken kan fortelle noe om deres generelle utvikling og psykiske helse. Det er lagt vekt på de relasjonene som er i den unges nære krets, eller det Bronfenbrenner (2009) karakteriserer som mikrosystem.

Litteratur og forskning

I denne artikkelen er Bronfenbrenners (2009) økologiske utviklingsmodell brukt som teoretisk bakgrunn for å forstå den menneskelige utvikling. Dette sees i sammenheng med forskning om hvordan utfordrende eller svake relasjoner kan innvirke negativt, og hvordan gode relasjoner kan opptre som en beskyttende faktor i utviklingsprosessen.

Bronfenbrenner

Bronfenbrenners (2009) økologiske utviklingsmodell illustrerer hvordan individet utvikler seg i samspill med omgivelsene. Bronfenbrenner (2009) utarbeidet en modell som forklarer hvordan utviklingen påvirkes i gjensidig samhandling med de miljøene som omgir mennesket, og han delte det sosiale miljøet inn i fire nivåer eller systemer. Disse systemene er mikrosystemet, mesosystemet, eksosystemet og makrosystemet. Den økologiske utviklingsmodellen forklarer hvordan disse systemene i gjensidighet kan påvirke hverandre og at disse systemene bør fungere både individuelt og sammen, for å gi best mulige vilkår for utviklingen (Bø, 2018). Kort forklart forsøker den økologiske utviklingsmodellen å skissere hvordan individet blir formet i samhandling mellom de fire systemene det er en del av (Wold, 2012).

I mikrosystemet finner vi den unge selv med dets iboende egenskaper, samt relasjonen til nære venner, familie, barnehage, skole eller arbeidsplass senere i livet. Vi mennesker er en del av og pendler altså mellom flere mikrosystemer. I mikrosystemet påvirkes individet ved direkte samhandling og familien ansees som den viktigste påvirkningsfaktoren (Bronfenbrenner, 2009).

Kjennetegn på de positive og de negative relasjonene

Den positive relasjonen kjennetegnes av gjensidig tillit, å føle seg sett og at man stoler på den andre. Den positive relasjonen opptre som en beskyttende faktor i utviklingen, da slike relasjoner bygger selvtillit og sosial kompetanse. Mennesker med gode, trygge relasjoner har også en større følelse av selvverd. En positiv relasjon kan også fungere som en beskyttende faktor eller støtdemper, mot andre vanskeligheter som omsorgssvikt, sykdom eller sosiale vansker (Kvillo, 2018).

Den negative relasjonen preges blant annet av konflikt, mistillit, kritikk, krenkelser og engstelse. Dette må ansees som en risikofaktor for den unges utvikling og kan føre til at den unge strever med psykiske vansker, ensomhet, dårlig selvbilde og liten følelse av selvverd (Kleven, Talseth, Notøy & Veaa, 2006)

Relasjon som risikofaktor

Risikofaktorer er de faktorene eller forhold som øker sannsynligheten for at den unge utvikler psykiske og/eller sosiale vansker. Negative eller utfordrende relasjoner ansees som en risikofaktor for negativ utvikling hos barn og unge (Kleven, Talseth, Notøy & Veia, 2006). NOVA har utarbeidet en rapport på oppdrag av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Hensikten med denne rapporten var å identifisere og beskrive de ungdommene med utfordrende relasjoner i mikrosystemet. I denne rapporten ønsket man å se på hva som kjennetegner disse ungdommene ved å se nærmere på deres bakgrunn, livsstil, helse og fremtidsutsikter, samt hvorvidt dette hadde sammenheng med type og antall svake relasjonsforbindelser til venner, skole og/eller familie. Det ble utarbeidet en indikator på bakgrunn av en antagelse om at flere svake relasjoner øker risikobelastningen og sannsynligheten for marginalisering, kategorisert etter: «ungdom med en svak relasjon», «ungdom med to svake relasjoner» og «ungdom med tre svake relasjoner». 18 % av ungdommene som var med i studien ble klassifisert til å ha en eller flere svake relasjoner. 13,9 % hadde en svak relasjonsforbindelse, 3,9 % hadde to, og 0,7 % hadde tre svake relasjonsforbindelser til både familie, venner og skole. Rapporten konkluderer med at jo flere indikatorer ungdommen hadde utslag på, jo høyere var forekomsten av både dårlig selvbilde og forverret helsesituasjon. Dette ga særlig utslag ved depressive symptomer (Andersen & Dæhlen, 2017).

Ungdommene som var med i studien viser seg å være oftere i kontakt med helsevesenet, som helsesøster, lege og/eller psykolog. De er mer utsatt for mobbing, kriminalitet og rusmiddelmisbruk og de deltar mindre i fritidsaktiviteter. 20 % av de som oppgir å ha svake relasjonsforbindelser, oppgir at de ikke har troen på en god og lykkelig fremtid. Utfordrende relasjoner til foreldre, venner og skole kan føre til depresjon, negativ utvikling og mangel på mestringfølelse. Positive relasjoner kan derimot fungere som en beskyttende faktor. Rapporten viser hvor potensielt store konsekvenser det kan få om ungdom ikke har sterke, positive og trygge relasjoner som fungerer optimalt i sitt mikrosystem (Andersen & Dæhlen, 2017).

Relasjon som beskyttende faktor

Beskyttelsesfaktorer er de forhold eller faktorer som demper eller motvirker de risikofaktorene som øker sannsynligheten for at den unge utvikles i negativ retning. Eksempler på dette er godt selvbilde, selvtillit og følelse av selvverdi, sosial kompetanse, en velfungerende familiesituasjon, trygg tilknytning, autoritativ oppdragelse, positive relasjoner til lærer og venner samt et trygt lokalsamfunn (Kvelling, 2018). Relasjoner spiller en sentral rolle i utviklingen hos unge, og forskning viser at familie, nettverk og gode relasjoner til venner kan fungere som beskyttende faktorer for uheldig utvikling. Stabilitet i familien og til andre nære, forutsigbarhet og orden er også viktige elementer. Venner som opptrer emosjonelt støttende, følelse av mestring på skole og å være en del av et trygt lokalmiljø, er faktorer som kan påvirke særlig ungdom på en positiv måte (Killèn, 2009).

Datamateriale og metode

Datamaterialet fra studien består av tre intervjuer som er en del av forskningsprosjektet MaCE. Intervjumetoden bruker en indirekte tilnærming, utviklet på bakgrunn av teori om etnografiske intervjumetoder, som søker å skape et miljø som lar informanten bruke sine egne ord når de forteller sin historie (Bunting & Moshuus, 2017). Denne metoden å innhente informasjon på, innledes ved en uformell samtale i hovedsak om ungdommen, hva han/hun gjør, hvordan informanten har det i dag, hvordan informanten kom seg til intervjuet etc. Dette gjøres med en tanke om å opprette kontakt og utvikle en relasjon og forsøke å gi trygge rammer for informanten å snakke i. Selve intervjuet foregår ved at spørsmålene utformes og bygger på svarene man får av informanten. Intervjuet vil altså ha mer form som en samtale. Det indirekte intervjuet vil ideelt sett føre til at informant og intervjuer i dialog, lar informantens historie få utspille seg på informantens vilkår. Med dette menes at intervjuer forsøker å få svar og informasjon, uten å stille spørsmål, men gjengir og speiler det informanten forteller (Bunting & Moshuus, 2017).

Alle intervjuene er utført med lydopptak og er transkribert. Det er også skrevet feltnotat for å lettere kunne forstå kontekst og stemning i intervjuene. Dette er viktig for forskere og studenter som deltar i studien, da vi alle har tilgang på de andre forskernes datamateriale.

Analysen er utført ved fargekoding av intervjuene. Det er delt opp i tre kategorier som ble ansett relevante for problemstillingen, og er i tråd med teorien som er brukt. Problemstillingen omhandler ungdoms relasjonshistorikk og det er kategorisert i følgende grupper: «Positive relasjonelle prosesser», «Utfordrende relasjonelle prosesser», og «Utsagn om psykisk helse.» Deretter er alle sitatene fra de tre kategoriene skrevet inn i en mer helhetlig tekst, slik at man kan sammenligne dem og se etter mønstre i intervjuene.

Analyse

Etter først å ha presentert de tre ungdommene denne studien bygger på, vil jeg utfra deres egne fortellinger ta for meg de relasjonelle prosessene som fremmer en positiv utvikling i ungdommenes liv. Deretter vil jeg se på de utfordrende relasjonelle prosessene på samme måte, og hva de selv forteller om sin psykiske helse. Til sist vil jeg ta for meg funnene og drøfte disse opp mot teori og forskning.

En kort presentasjon av informantene

Gunnar er en mann på 18 som flyttet til Norge fra et annet land da han var 5-6 år. Hans livshistorie er preget av vanskeligheter hjemme og faren hans døde for to år siden. Det er også en livshistorie hvor han forteller at han og alle søsknene ble plassert i fosterhjem. Gunnar har ikke fått lærlingplass etter yrkesfaglig utdanning og får nå hjelp av fylkeskommunen i samarbeid med et ressurscenter, for å hjelpe han å finne et sted han kan være i lære. Her er han to dager i uken og kursene i relevant teori.

Timian er en ung mann i 20-årene som flyttet hit da han var ni. Timian skal nå begynne på lærerhøgskolen da han tidligere ikke tok høyere utdanning på grunn av en kjæreste. Han har hatt en del midlertidige jobber, men det har ikke ført til fast stilling. Timian snakker i sitt intervju om hvordan en tidligere lærer har inspirert han til å ta lærerutdanningen.

Håvard er en ung mann med en vanskelig livshistorie. Han har vært gjennom mye mobbing og forteller at han har vært depressiv og suicidal. Han virker likevel veldig åpen, selv om mange av tingene han sier må være vanskelig for han å fortelle om. Håvard er lidenskapelig opptatt av musikk og bruker mye tid på det. Han er med i et korps og har vært det de siste ti årene. Han er i en klasse hvor han opplever samhold og støtte. Han går fortsatt på videregående skole.

Positive relasjonelle prosesser

Når det kommer til positive, relasjonelle prosesser, forteller Timian at hans mor er veldig viktig for ham, at «han på en måte har et veldig dypt bånd med mamma» samt at de stadig drar til sitt hjemland et sted i Europa for å besøke besteforeldrene der. Bestemor har passet Timian og broren mye da de var små fordi mamma besøkte pappa i Norge. Han forteller at: «Det var veldig greit, hu kom ned hver morgen og vi fikk ferske boller, eller rundstykker». Gunnar forteller om en bestevenn som han snakker med på melding hver dag for å høre om hvordan den andre har det. Han har tidligere vært sammen med denne vennen hver dag fordi de gikk på skole sammen. Han fremhever også at sønnen av fosterforeldrene er som en bror. Han er også medlem av et onlinesamfunn som han selv sier avhjelper ensomheten fordi det hjelper å ha noen å snakke med.

Håvard forteller om en venn som har vært der for han i en vanskelig situasjon med en rådgiver på skolen, og han forteller at denne vennen sier han ville stille opp dersom det skjedde noe mer. Han opplever denne vennen som støttende og at han føler seg passet på. Han forteller at han er i en klasse som er «som smidd». Timian opplever å ha følt seg veldig velkommen i klassen han er i og at det er et godt fellesskap. Han fremhever særlig en lærer som han føler har samlet klassen og fått alle med. Han poengterer at det er henne han savner mest av alle lærerne. Han er i en klasse der han sier han føler seg godt tatt vare på,

og han har en gruppe venner han er veldig nær og som han ikke kunne tenke seg å bytte ut. De kan snakke om alt, selv om det kan gå tid mellom hver gang de snakker sammen.

Utfordrende relasjonelle prosesser

Gunnar forteller at han ikke har venner han er sammen med på fritiden. Gunnar og hans tre søstre er plassert i fosterhjem. Gunnar sier selv at han har hørt av barnevernet at det var mistanke om at foreldrene slo dem. Faren til Gunnar døde for ett år siden, noe han sier har vært veldig vanskelig. Han utdyper ikke dette noe utover at han sier det har vært vanskelig, men det er nærliggende å skulle tenke seg til at det må være vanskelig for en ung gutt å miste faren sin. Han har fått vite i etterkant at faren visste han var syk, men at faren ikke fortalte om sykdommen før han døde. Da Gunnar blir spurt om familien er viktig svarer han: «Akkurat nå, nei. Akkurat nå har jeg lyst å være aleine, komme bort fra familien...det har vært veldig mye lenge...bo alene, gjøre alt sjøl». Han forteller ikke hvorfor, men sier at han synes mammaen hans maser og vil heller bo alene og klare seg selv.

Håvard har opplevd grov mobbing og forteller om både fysiske og psykiske episoder, og han har opplevd å ikke føle at han lenger har tillit til de voksne rundt seg. Han har blant annet henvendt seg til rådgiver for å fortelle om selvmordstanker uten at dette er blitt tatt på alvor og han sier selv at han har vært depressiv. Han forteller videre at han har en familie som «påstår» de elsker han.

Timian forteller at også han opplevde mobbing i skolen da han først kom til Norge. Faren til Timian var veldig lite tilstede i livet hans da han var liten fordi han jobbet i Norge. Han forteller at hans mamma dro fra han og broren i lengre perioder for å besøke faren deres og at bestemor da passet på dem.

Utsagn om psykisk helse

To av informantene snakker om sin psykiske helse. Timian sier ikke noe spesifikt om sin psykiske helse, men det antas at det har vært vanskelig for han med en far som var veldig lite tilstede da han vokste opp og en mamma som var borte i lange perioder av gangen fordi hun besøkte pappa i Norge. Den tredje av informantene forteller ikke noe om sin psykiske helse. Dette kan være at han ikke har ønsket å dele, eller at han faktisk ikke strever psykisk.

Gunnar sier at han er ensom, og at det har vært vanskelig med fosterhjem og at faren døde. Han forteller at «Faren min døde forrige år, sånn rundt vinter. Så ting skjedde». Da jeg spør om han synes det har vært vanskelig, svarer han bekreftende at «Ja, det har vært det».

Håvard forteller at han har vært depressiv med selvmordstanker og at han mistet tilliten til de voksne. Han fremhever spesielt en episode med en rådgiver på skolen:

10 klasse, i jul i 10 klasse, satt jeg og sa at jeg vurderte å ta livet av meg. Hva skal jeg gjøre? Da sier rådgiveren at sånn kan du ikke tenke, du har en gud som elsker deg, bare gå tilbake til klassen.

Håvard sier også: «Og føler du at du ikke har noen venner så går det veldig inn på deg. Du blir psykisk depressiv»

Funn og drøfting

Ved å se på relasjonshistorikken i sin helhet og den psykiske helsen til disse tre unge guttene for deretter å sette den i lys av Bronfenbrenners (2009) økologiske utviklingsmodell, kan man kanskje tenke det ikke er helt optimale forhold i mikrosystemet hos de tre informantene. Optimale forhold vil si at det er nok av gode og sterke relasjoner i mikrosystemet til å sikre en tilfredsstillende utvikling. Det kan ikke slås fast med sikkerhet at mikrosystemet ikke er optimalt da ingen av guttene sier eksplisitt at de opplever negative relasjoner, men det kan antas at de utfordrende relasjonene tenderer til å overskygge de gode hos to av informantene.

Hos særlig Gunnar kan det se ut til at familierelasjonene er vanskelige, da han sier selv at familien ikke er viktig og at han vil greie seg selv. Dette kan indikere at han ikke opplever familierelasjonen som en positiv relasjon og at han ikke stoler på at familien vil være der for han. Gunnar har også vært i fosterhjem og faren hans er nå død. Han forteller at han har trivdes i fosterhjemmet, men jeg vil tro det vil være rimelig å anta at ting har vært litt vanskelig siden han ikke lenger vil bo hos mamma, men greie seg selv. Hos Håvard er det en mulighet for at han ikke helt har tillit til foreldrene sine da han sier at foreldrene «påstår» de elsker han. Det er også tilfeller av mobbing hvor han selv forteller at det er vanskelig og at han blir depressiv av å føle at han ikke har noen venner. Når det gjelder utfordrende relasjoner og vanskelige opplevelser i de nære relasjonene, er det tilstedeværelse av dette hos alle informantene. Timian har en pappa som har vært lite tilstede, tidvis også en mamma som har vært mye borte. Det er nærliggende å tro at dette kan ha forårsaket engstelse og kanskje også mistillit til far, selv om han ikke sier dette selv. Håvard har blitt mobbet og forteller at han har følt at han blir depressiv når han ikke føler at han hadde venner. Gunnar forteller at han ikke har venner på fritiden, han sier også at familien ikke er viktig for han og at han heller vil greie seg selv. Håvard forteller om opplevelser av å føle seg sviktet av voksne og Gunnar har opplevd dødsfall i nær familie.

Ifølge rapporten utarbeidet av Nova vil sannsynligheten for at den unge strever øke jo flere svake relasjonsforbindelser de har. Svake relasjoner ansees derfor som en risikofaktor for ikke tilfredsstillende utvikling (Kvello, 2018). Alle informantene har mer enn en svak relasjonsforbindelse. Svake relasjonsforbindelser til familien og innblanding av barnevern er risikofaktorer knyttet til utvikling av psykiske problemer (Andersen & Dæhlen, 2017).

På den annen side er det også tilstedeværelse av positive relasjoner i informantenes liv. Positive relasjoner er svært viktig for utviklingen både emosjonelt, sosialt og faglig, og gode relasjoner kan fungere som en beskyttende faktor og fremme resiliens (Kvello, 2018). Alle informantene fremhever tilstedeværelse av gode relasjoner i sitt mikrosystem. Gunnar sier at sønnen av fosterforeldrene er som en bror og Timian fremhever at han har et dypt bånd med mamma, samt en lærer han savner. Håvard forteller om en klasse med et svært godt samhold. Disse relasjoner er også viktig for den faglige, sosiale og mentale utviklingen. Velfungerende relasjoner til jevnaldrende og på skolen, kan fremme læring, godt selvilde og er med på å forme identiteten (Anderson & Dæhlen, 2017). Stabilitet i familien, forutsigbarhet og godt nettverk kan regnes som en støtdemper for påkjenninger. I de tre intervjuene fremkommer det at det kanskje er noe uforutsigbart og noe mangel på sterke nettverk hos de tre informantene. Jevnaldrelasjoner har stor betydning for den unge når det kommer til sosialisering og den generelle utviklingen, og unge er i daglig sosialt samspill med jevnaldrende på skolen og i friminuttene. Dette er derfor en arena som er svært viktig for utvikling av sosial kompetanse. En god elev-lærer relasjon kan også opptre som en beskyttende faktor i forhold til sosiale og psykiske vansker. Timian fremhever en lærer som har betydd mye for samholdet i klassen og som kan ha hatt en beskyttende effekt.

To av informantene forteller om depresjon, selvmordstanker og ensomhet. I lys av forskning og Bronfenbrenners (2009) modell kan man kanskje anta at sannsynligheten for at relasjonshistorikken har påvirket den psykiske helsen er forholdsvis stor, men det kan ikke utelukkes at det er andre faktorer som har spilt en rolle for den psykiske helsen. Det kan være andre årsaker som ikke fremkommer i intervjuet som har påvirket hvordan disse ungdommene har det. Da hovedvekten av analysen baserer seg kun på relasjoner nærmest ungdommene, fortelles det ikke noe om at det kan være flere eller andre grunner i systemene rundt informantene, som har vært en påvirkningsfaktor.

Det er vanskelig å måle kvaliteten på relasjoner og å skulle si noe om hvor sterk påvirkning de svake relasjonene har og har hatt. Det samme gjelder vanskelige opplevelser. Likevel er det nok en mulighet for at dette kan påvirke og har påvirket informantenes psykiske helse.

Avslutning

I denne artikkelen er det undersøkt hvilken påvirkning relasjoner har for de unges utvikling. Betydningen av gode relasjoner bør ikke undervurderes. Det kan tenkes at relasjonsbygging og økt satsning på relasjonskompetanse bør være i fokus på skole og andre arenaer der unge ferdes. De tre ungdommene som er intervjuet forteller alle om vanskelige relasjoner, selv om de også har tilstedeværelse av gode. Det kan tenkes at om man hadde satt inn tiltak tidlig, så ville kanskje ikke disse ungdommene følt seg ensomme og depressive. Nå vil det nok ikke være så lett å skulle jobbe med relasjoner innad i familien uten at det kan virke som inngripen i privatlivet, men om man jobber med det på skolen kan dette til en viss grad beskytte mot vanskelige oppvekstvilkår. Gode relasjoner spiller en svært sentral rolle for hvordan den unge utvikler seg, og man kan kanskje forebygge psykiske vansker, og til og med frafall i videregående, om man satser på relasjonsbygging og økt relasjonskompetanse hos de som jobber med barn og unge. I et samfunnsmessig og samfunnsøkonomisk perspektiv tenker jeg også det kan ha positive ringvirkninger å jobbe med relasjoner som et forebyggende element.

Litteratur/referanser

- Bronfenbrenner, U. (2009). *The Ecology of Human Development*. Cambridge: Harvard university press
- Bunting, M. & Moshuus G.H. (2017) *Young peoples' own stories about dropping out in Norway: An indirect qualitative approach* Hentet fra <https://www.journals.uio.no/index.php/adno/article/view/3182/4763>
- Bunting, M. & Moshuus, G.H. (2016) *Relasjoner mellom elever* Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/skolemiljo/psykososialt-miljo/Relasjoner-mellom-elever/>
- Bø, I. (2018). *Barnet og de andre: Nettverk som pedagogisk og sosial ressurs*. (5. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Drugli, M.B (2012) *Relasjonen mellom lærer og elev, avgjørende for elevens læring og trivsel* Oslo: Cappelen Damm
- Hagtvet, B.E & Horn, E. (2012). Tidlig forebyggende innsats med fokus på språket. I E. Befring & R. Tangen (Red.). *Spesialpedagogikk* (s. 563-588) Oslo: Cappelen Damm
- Killèn, K. (2009). *Sveket 1: Barn i risiko og omsorgssviktssituasjoner* (4. utg.). Oslo: Kommuneforlaget
- Kvello, Ø. (2015). *Barn i Risiko : Skadelige Omsorgssituasjoner*. (2. Utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk
- Lie Andersen, P. & Dæhlen, M. (2017). *Sosiale relasjoner i ungdomstida: Identifisering og beskrivelse av ungdom med svake relasjoner til foreldre, skole og venner* (NOVA rapport 8/17) Hentet fra <http://www.hioa.no/Om-OsloMet/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2017/Sosiale-relasjoner-i-ungdomstida>
- Nordahl, T. & Drugli, M. B. (2016). *Relasjoner mellom elever* Oslo: Cappelen Damm
- Universitetet Sør-øst Norge. (u.å.). Hentet fra <https://www.usn.no/handbook/about-marginalisation-and-co-created-education-mace-article221433-33615.html>
- Wold, B. (2012). Social Influence Processes on Adolescents Health Behaviors. I B. Wold & O. Samdal (Red.), *An ecological perspective on health promotion systems, settings and social processes*. (67-77) London: Bentham Science Publishers.